

Mennyit ér, ha egy szegény gyerek többet tanul? A Hétfa új elemzése a magasabb végzettség megtérülését vizsgálja

SZERZŐ: SAFFER ZSUZSANNA

Honnan tudhatjuk, hogy megtérül-e egy a gyerekekre fókuszáló szociális program? Különösen, ha hatása nem azonnal, hanem csak tíz-tizenöt év, vagy akár egy egész emberöltő távlatában mutatkozik meg? A Hétfa műhelytanulmánya egy olyan modellt dolgozott ki, mellyel a koragyermekkorai fejlesztési, oktatási programok hosszú távú hasznait lehet becsülni.

A Biztos Kezdet Gyerekházak olyan településeken, településrészekben segítenek, ahonnan hiányoznak vagy rosszul működnek a kisgyerekek gondozásával, fejlesztésével kapcsolatos szolgáltatások – ahol jellemzően sok roma él, ahol sok a szegény gyerek. 2014-ben 1700 gyerek járt rendszeresen az országban működő 112 gyerekházba, összességében pedig közel 4000 kisgyereket és szüleit sikerült hosszabb-rövidebb ideig bevonni a programba.

Rövid távon nagyobb a szókincs

A program rövid távú hatásairól sok minden kiderül a Hétfa Kutatóintézet [hatásvizsgálatából](#). A gyerekházak több ezer kisgyerekhez és szülőhöz vitték el a hiányzó szociális és egészségügyi szolgáltatásokat, bár a leghátrányosabb helyzetű családokat nem sikerült elérni. A házak ott működtek különösen jól, ahol teljesül a következő három feltétel:

- 1) sikerült a helyi igényekhez és sajátosságokhoz alkalmazkodni,
- 2) a ház vezetője a település(rész) közösségének megbecsült tagjává tudott válni,
- 3) jól sikerült a ház településen belüli elhelyezkedését kiválasztani. (Ha a romák lakta részen van, akkor a nem romák nem mentek el, ha túlságosan a város központjában, akkor pedig a romák maradtak távol.)

Mivel a hatásvizsgálat a Gyerekházak indulása után 6 évvel készült, minden eredmény csak korai hatásnak tekinthető – például, hogy a foglalkozásokon rendszeresen résztvevő gyerekeknek nagyobb a szókincse és rugalmasabbak, jobban tudnak együtt játszani a társaikkal. A program legfontosabb célja azonban hosszú távú: a résztvevő gyerekek felnőttkori képzettségének javítása. Annak az esélyét kívánja növelni, hogy a résztvevő gyerekek magasabb végzettséget szerezzenek, mint a szülei, vagy mint a programban részt nem vevő kortársaik. Így jobb élet várhat rájuk, megtörhetővé válik az alacsony iskolázottság és a mélyszegénység újratermelődése.

A magasabb végzettség hasznai

Herczeg Bálint [műhelytanulmányában](#) a Biztos Kezdet Program hosszú távú hasznait becsüli. A tanulmány a költség-haszon elemzés módszerével dolgozik: a program költségeit veti össze az egyes végzettséggel járó hasznokkal. Vagyis megbecsüli, mekkora a hozadéka annak, ha a résztvevő gyerekek magasabb végzettséget szereznek.

Herczeg Bálint Az érettségi megszerzésének költség-haszon elemzése című tanulmányában bemutatott közgazdasági modell a koragyermekkorai fejlesztések, oktatási programok hosszú távú hasznait becsüli és veti össze a gyermek illetve fiatalkorban felmerülő költségekkel. A Hétfa tudományos főmunkatársának elemzése arra épít, hogy a program hatásaként megváltozik annak valószínűsége, hogy milyen végzettséget szereznek a résztvevő gyerekek – hogy nő a magasabb végzettség esélye. A modell működését a Biztos Kezdet Gyerekház Program megtérülésével illusztrálja.

A TÁRKI 2006 és 2012 között zajló Életpálya felmérése szerint Magyarországon 70% annak a valószínűsége, hogy egy fiú leérettségizzen, a lányok esetében pedig még nagyobb, 83%. Ehhez képest jóval kisebb annak esélye, hogy valaki csak a szakképzettségig jusson, nem is beszélve arról, hogy valaki megrekedjen a nyolc általánosnál. A roma fiataloknál azonban éppen fordítva alakulnak az arányok. Míg az érettségi megszerzésének a legkisebb a valószínűsége, az általános iskolai végzettség a leggyakoribb. A nemi arányok is másként néznek ki a romák esetében: várhatóan a fiúk jutnak tovább az iskolarendszerben, s nem a lányok. Ennek fő oka valószínűleg, hogy a roma nők jellemzően hamarabb és többet szülnek.

Életpálya	Nem roma		Roma	
	férfiak	nők	férfiak	nők
Legfeljebb általános iskolai végzettség	10%	6%	47%	46%
Csak szakképzettség	21%	11%	26%	34%
Érettségi (felsőfokú végzettség lehetőségével kiegészítve)	69%	83%	27%	20%

Az egyes életpályák valószínűsége

A magasabb végzettség hasznai

Egészen más életpályát nyit meg, ha valaki érettségivel, vagy csak szakképzettséggel kezdi a felnőtt életét. A szakma biztos megélhetést ad a fiatalok kezébe, egyúttal ki is jelöli a vele befutható karrier végpontjait. Az érettségi ezzel szemben több esélyt ad az előre jutásra. Új utakat nyit meg – ablakot nyit a továbbtanulásra, a diploma pedig még messzebbre vezethet.

- *Minél iskolázottabb valaki, annál többet keres.* A KSH 2014-es adatai szerint a diplomások átlagosan három és félszer keresnek többet, mint az általános iskolai végzettséggel rendelkezők. Ha valaki még a nyolc általánost sem fejezi be ez a különbség még nagyobb, 4,2-szeres.
- *Minél iskolázottabb valaki, annál magasabb a várható élettartama.* Magasabb végzettséggel könnyebb jól fizető állást találni, ami jobb és egészségesebb életmódot enged meg. A számok is alátámasztják ezt: a diplomás férfiak 3 évvel élnek tovább, mint a középiskolai végzettségűek, és közel 12 évvel élik túl a csupán általános iskolát kijártakat. A nők esetében ezek a különbségek kisebbek: a felső- és középfokú végzettség között 1,2 év a különbség a várható élettartamban, az általános iskolai és a középiskolai között pedig 6 év. A kilencvenes években a romák születéskor várható élettartama 15 évvel volt rövidebb, mint a többségi társadalomé, de a különbség azóta csökkenhetett.
- *Minél iskolázottabb valaki, annál tovább dolgozik – annál kisebb a munkanélküliség.* A végzettséggel párhuzamosan nemcsak az átlagbér emelkedik, hanem a munkával töltött évek száma is. Emellett csökkennek a különböző egészségügyi, szociális és munkanélküliséghez kapcsolódó kiadások.

- *A magasabb végzettségűeknek kisebb az esélye a börtönbe kerülésre. Sokkal nagyobb annak a valószínűsége, hogy valaki általános iskolai végzettséggel börtönbe kerül, mint hogy akár szakképzettséggel, akár érettségivel vagy felsőfokú végzettséggel. A 2015-ös börtönstatisztikák szerint a rabok kétharmada csak általános iskolát végzett.*

Mennyi az anyyi, avagy mikor térül meg a Biztos Kezdet Program?

A program megtérülése két dologtól függ. Egyrészt attól, hogy a gyerekkori segítség mennyire javítja a majdani továbbtanulási esélyeit. Másrészt attól, hogy mit gondolunk mennyivel ér többet egy mai forint egy jó pár évvel későbbénél – azaz mekkora évek, évtizedek múlva keletkező hozam mellett gondoljuk azt, hogy megérte egy mai befektetés.

A tanulmány szerint a program akkor térül meg leginkább, ha a hatását nem csak a legjobbak érzik. Nemcsak az a fontos, hogy minél többen jussanak el az érettségéig, hanem az is, hogy többen szerezzenek szakképesítést az általános iskola után.

Az alábbi táblázat azt mutatja, hogyan alakulnak a program költségei és hozamai. A fentebb bemutatott tényezők alapján kiszámolható, várhatóan mennyivel nő valaki egész életre számított jövedelme, ha a program miatt 10 százalékkal nő annak a valószínűsége, hogy nem hagyja abba a tanulást az általános iskola után. Ezt összevetve a program egy résztvevőre jutó költségével megkapjuk, hogy mekkora a megtérülési ráta – azaz hányszor több a hosszú távú hozam a beavatkozás költségénél.

Ha azt gondoljuk, hogy 100 forint mai kiadást évente egy forinttal több bevétel ellentételez, akkor a jelenbeli és jövőbeli forint átváltási arányát mutató diszkont ráta 1 %. Ebben az esetben egy roma nő várhatóan 970 ezer forinttal termel több jövedelmet a program miatt, így 1,47-szer több a hozam, mint a Gyerekház Program egy gyerekre eső 660 ezer forintos költsége.

	Életpálya egyenlegének változása (millió Ft)				Gyerekházak költsége (millió Ft)	Megtérülési ráták			
	Nem roma		Roma			Nem roma		Roma	
	férfiak	nők	férfiak	nők		férfiak	nők	férfiak	nők
1%-os diszkontráta	1,61	0,95	0,90	0,97	0,66	2,44	1,43	1,37	1,47
2%-os diszkontráta	1,07	0,66	0,63	0,68	0,64	1,67	1,03	0,98	1,06
3%-os diszkontráta	0,69	0,45	0,43	0,46	0,62	1,11	0,72	0,69	0,74

Különböző életpályák valószínűsége – általános iskolai végzettség helyett érettségi

Az fenti táblázatból jól látszik, hogy 1 százalékos diszkontráta esetében már minden vizsgált csoport körében megtérülnek a költségek, leginkább a nem roma férfiaknál (2,44-es megtérülési ráta). Azonban vannak olyan csoportok és diszkontráták, amelyek esetén a program már nem térül meg, roma férfiak esetében például 2 százalékos diszkontráta esetén már meghaladják a költségvetés egyenlegének javulását a program költségei (0,98-as arány). 3 százalékos diszkontráta esetében pedig csak a nem roma férfiak esetén térül meg a program.

Láthatóvá vált értékek

A Biztos Kezdet Program a résztvevő gyerekek egész életére akar hatni - nagy kihívás egy ennek hosszú távú gazdasági hatásait megbecsülni. Legalább olyan nagy feladat, mint forintra váltani, hogy [mennyit ér egy közpark](#) a város szívében.

Azonban ha megvan a módszer, amivel becsülni tudjuk a hosszú távú pozitív hatásokat, láthatóvá válik, hogy sok esetben gazdaságilag is megtérülnek a szegény gyerekek lehetőségeit javító fejlesztő programok. Így egy hatásvizsgálati modell egyszerre ad érveket, miért éri meg többet költeni a szegénység visszaszorítására, illetve segít megmutatni, melyik módszerek lehetnek sikeresek ebben a hosszú távú munkában.